

**HELPING
YOUNG
PEOPLE
EARLY**

CHRISTEL HESSELS

WHY PRE

**Vroege interventie voor jongeren met
persoonlijkheidsproblemen**

Boom

HYPE

**VROEGE INTERVENTIE VOOR JONGEREN
MET PERSOONLIJKHEIDSPROBLEMEN**

Christel Hessels

Boom

© C. Hessels, p/a Boom, 2025

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Auteursrecht ten aanzien van tekst- en datamining en machinelearning is nadrukkelijk voorbehouden.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jº Besluit van 27 november 2002, Stb. 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van artikel 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912. Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher. No part of this publication may be reproduced in the context of text and data mining for any other purpose which is not expressly permitted by law without permission of the publisher.

De uitgever heeft ernaar gestreefd de rechten van de illustraties en de artikelen volgens wettelijke bepalingen te regelen. Degene die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden.

Verzorging omslag en binnenwerk: Bas Smidt

ISBN 978 90 2446 824 9

NUR 777

www.boom.nl

INHOUD

Foreword	9
<i>prof. Andrew Chanen en dr. Louise McCutcheon</i>	
Woord vooraf	13
1 HYPE en het nut van vroege interventie bij persoonlijkheidsproblemen	17
1.1 Snel ingrijpen	17
1.2 Gemiste kansen en hardnekkige mythes	20
1.3 Persoonlijkheidsstoornissen en BPS bij jongeren: waar hebben we het over?	23
1.4 Waar lopen jongeren met persoonlijkheidsproblemen tegenaan?	26
1.5 Vroeg ingrijpen loont	28
1.6 Wat is vroege interventie?	30
1.7 Hindernissen voor vroege interventie	32
1.8 Denken vanuit een model van klinische stadiëring	34
1.9 Kernpunten	37

2	De eerste stappen: vroege detectie en diagnostiek	39
2.1	Risicosignalen in kaart brengen	40
2.2	In gesprek over persoonlijkheidsproblemen	45
2.3	Risicovol gedrag afwegen	47
2.4	Als jij je zorgen maakt	48
2.5	Het nut van diagnostiek	50
2.6	Focus op ontwikkeling en relaties	53
2.7	Praktische interventies voor diagnostiek	61
2.8	Integratie van de verschillende diagnostische onderdelen	67
2.9	Het bespreken van de diagnose	70
2.10	Kernpunten	72
3	De behandeling in HYPE	75
3.1	Samenwerking vanuit de diagnostische beschrijving	76
3.2	Een heldere structuur	77
3.3	Een duidelijke tijdslimiet	78
3.4	Focus en verandering	80
3.5	Teamwork	81
3.6	De therapeutische relatie in HYPE	82
3.7	Drie primaire behandelonderdelen	83
3.8	Randvoorwaarden voor multidisciplinaire behandeling	90
3.9	Kernpunten	92
4	Cognitieve analytische therapie (CAT) als fundament voor HYPE	95
4.1	CAT als tijdgelimiteerd alternatief	96
4.2	Voordelen van CAT voor vroege interventie	96
4.3	Een sociaal begrip van het zelf	97
4.4	Wat onderscheidt CAT?	101
4.5	CAT bij persoonlijkheidsproblemen	105
4.6	De rol van het lichaam in CAT	107
4.7	CAT en trauma	107
4.8	Hindernissen in de behandeling	108
4.9	Kernpunten	111

5	Herformuleren, herkennen, herzien	113
5.1	Fase 1: herformuleren	114
5.2	Fase 2: herkennen	126
5.3	Fase 3: herzien	129
5.4	Afronden	131
5.5	Kernpunten	133
6	HYPE en naasten	135
6.1	Drie argumenten om naasten te betrekken	136
6.2	Veerkracht en naasten	138
6.3	Ouders, vrienden, partners	141
6.4	Afwegingen bij het betrekken van naasten	144
6.5	De rol van naasten in intake en diagnostiek	146
6.6	De rol van naasten in de behandeling	151
6.7	Psycho-educatie	158
6.8	Naasten betrekken bij crisissituaties	158
6.9	Kernpunten	159
7	Risicovol gedrag en crisissituaties	161
7.1	Hoogoplopende spanning	162
7.2	Omgaan met crisissituaties volgens CAT	163
7.3	Praktische interventies	165
7.4	Signaleringsplan	167
7.5	Veiligheidsplan	169
7.6	Het CASE-interview	172
7.7	In gesprek over zelfbeschadiging	173
7.8	Het betrekken van naasten bij crisissituaties	175
7.9	Opname of niet	176
7.10	Kernpunten	177
8	Afronding en follow-up	181
8.1	Impact op alle partijen	182
8.2	De betekenis van afscheid	184
8.3	Taken voor een goede afronding	186

8.4	Follow-up	187
8.5	Bij een niet-succesvolle behandeling	188
8.6	Een nieuwe vraag	189
8.7	Kernpunten	189
9	Tot slot: een blik op de toekomst	193
9.1	Jongeren van nu in een veranderende context	193
9.2	Vroege interventie: kansen voor de toekomst	195
9.3	Een relationele kijk op de hulpverleningscontext	197
10	Het verhaal van Tara: '180 graden gedraaid'	201
10.1	Kennismaking met Tara	201
10.2	Diagnostiek	203
10.3	Behandeling	210
	Dankwoord	259
	Verder lezen	261
	Referenties	263
	Register	283
	Over de auteur	287

FOREWORD

It is a great privilege to write the foreword for this important book. This work not only represents a significant contribution to the fields of early intervention for personality disorder and youth mental health, but also marks the culmination of over fifteen years of development, shared purpose and collaboration with dr. Christel Hessels and her team of clinicians and researchers with whom we have had the honour to work.

Christel Hessels shares a profound commitment to improving the lives of young people experiencing personality disorder and related mental health difficulties. The Dutch Helping Young People Early (HYPE-NL) program embraced the foundational principles of the Australian HYPE program and has, over many years, implemented, adapted and enriched the model in ways that are both faithful to its core and responsive to their own healthcare context.

This book offers a comprehensive, practical and humane guide to early intervention for personality disorder and related challenges in young people. Drawing on the team's extensive experience, it covers essential domains such as early detection, timely treatment, crisis management, family work, stigma reduction and the practicalities of establishing and sustaining an early intervention program within complex service systems. It does so with clarity and purpose, offering tools, strategies and real-world examples that will be of immediate use to mental

health professionals across all disciplines, including psychiatry, psychology, nursing, social work and beyond.

At its core, this is a book about relationships; both in theory and in practice. The relational principles that underpin every aspect of the HYPE model, rooted in the Cognitive Analytic Therapy (CAT) model of development, provide a language for understanding how development can go awry, giving rise to maladaptive patterns of relating to self and others. This relational focus goes beyond theory and is embedded in how care is delivered, how teams are built, how young people and families are engaged, and how change is supported over time.

One of the most compelling features of this book is the way it brings the voices and experiences of young people into the core of the HYPE program. Their contributions are integrated meaningfully into the work, reflecting the team's long-standing commitment to genuine partnership with young people. In doing so, the authors remind us that youth mental health reform cannot succeed without the leadership, insight and lived experience of young people themselves.

Christel Hessels and the HYPE team have been at the forefront of youth mental health innovation in the Netherlands. Through their unwavering dedication, they have helped to shift the conversation about personality disorder in young people from one of pessimism, discrimination and stigma to one of hope, early intervention and relational change. Their work has shown that it is possible to intervene early and effectively, that change is possible, and that systems can evolve when guided by strong values and leadership.

As mental health professionals, we must address the fact that relational challenges are common, distressing and have profound consequences for the young people we serve, their families and communities. Moreover, the needs of these young people extend well beyond the narrow confines of symptoms to relationships, education, employment, housing and physical health. Too often these issues are marginalised or poorly understood. This book breaks new ground by showing how relational challenges and the diverse needs of young people can be understood and addressed in public mental health systems. It also challenges conventional approaches by prioritising the needs of families, carers, supporters and kin, and by demonstrating how practical assistance can be integrated into care through creative partnerships with primary care and community organisations.

It has been a privilege to witness the evolution of HYPE-NL to become leaders in the field. Their achievements are a testament to their intellect, skill, compassion, perseverance, creativity and courage. This book distils these qualities and adds a distinctive Dutch flavour to a program that is urgently needed globally.

We congratulate the author on this outstanding contribution, which not only honours the origins of the HYPE model, but also extends it in ways that are innovative and inspiring. *HYPE: Vroege interventie voor jongeren met persoonlijkheidsproblemen* will undoubtedly become a key reference for clinicians, teams, services and policymakers endeavouring to improve the lives of young people and to support them as they navigate the pathways to adulthood.

With respect, appreciation and warmest regards,
Prof. Andrew Chanen and dr. Louise McCutcheon
HYPE program, Orygen and Centre for Youth Mental Health,
The University of Melbourne

Melbourne, Australia
June 2025

WOORD VOORAF

Jaren geleden werkte ik in een psychotherapeutische kliniek voor jongeren met persoonlijkheidsproblemen. Het voelde als een geweldige kans om met een goed opgeleid team met bevlogen professionals vanuit diverse disciplines een specialistische behandeling te kunnen bieden. Het was inspirerend deze jongeren te mogen volgen bij de stappen die ze zetten en we waren trots op onze resultaten in de behandelingen.

Toch knaagde er iets. Deze jongeren hadden vaak een jarenlang traject afgelegd om hier te komen, er waren dikke dossiers in ingewikkeld vakjargon en brieven die de jongeren vaak zelf niet eens hadden gezien. Door de intensiviteit en duur van de behandeling konden we maar ongeveer tien jongeren per jaar behandelen. En dat terwijl er zoveel jongeren vastliepen in hun ontwikkeling. Na hun behandeling gingen deze jongeren meestal weer thuis wonen. Ondanks dat ouders en naasten nauw betrokken waren geweest bij de behandeling, was het vaak een enorme stap om van de inmiddels veilig geworden kliniek hun weg weer te vinden in het gewone leven van thuis, school, bijbaan, sport en vrienden.

Ik verdiepte me in hoe dit anders kon. Hoe we jongeren eerder in hun hulpverleningstraject en in hun eigen context zouden kunnen behandelen, met aandacht voor de complexiteit en soms crisisgevoeligheid van hun problematiek. Zo kwam ik in contact met het werk van Andrew Chanen en Louise McCutcheon, de grondleggers van *Helping Young People Early* (HYPE) in Australië.

Ik ben trots dat het gelukt is om HYPE naar Nederland te halen. Inmiddels biedt het Expertisecentrum Vroege Interventie (HYPE) vroege diagnostiek en behandeling voor jongeren met persoonlijkheidsproblemen.

Maar opnieuw knaagt er iets; ondanks alle mooie ontwikkelingen zijn er nog steeds veel jongeren die een lange route afleggen om passende hulp te krijgen. HYPE is nog beperkt beschikbaar in Nederland en omdat we vanuit de specialistische ggz georganiseerd zijn, is er voor jongeren nog steeds een hogere drempel naar passende hulp dan goed is. Net als voor andere effectieve psychotherapeutische programma's, is de scholing voor een programma als HYPE intensief en daarmee kostbaar, wat de verspreiding moeilijk maakt.

Ook vooroordelen en een gebrek aan kennis kunnen in de weg staan van het organiseren van passende hulp. Nog te vaak wordt gedacht dat de behandeling van jongeren met persoonlijkheidsproblemen thuishoort in de specialistische centra. Maar als we kijken naar hoe vaak persoonlijkheidsproblemen voorkomen bij jongeren, krijgt elke professional die met jongeren werkt hiermee te maken. Onderzoek laat bovendien zien dat een goed gestructureerde behandeling ook goed kan werken los van de specialistische programma's.¹ Dit betekent dat elke professional werkend in de hulpverlening aan jongeren vertrouwd moet zijn met vroege interventie voor persoonlijkheidsproblemen.

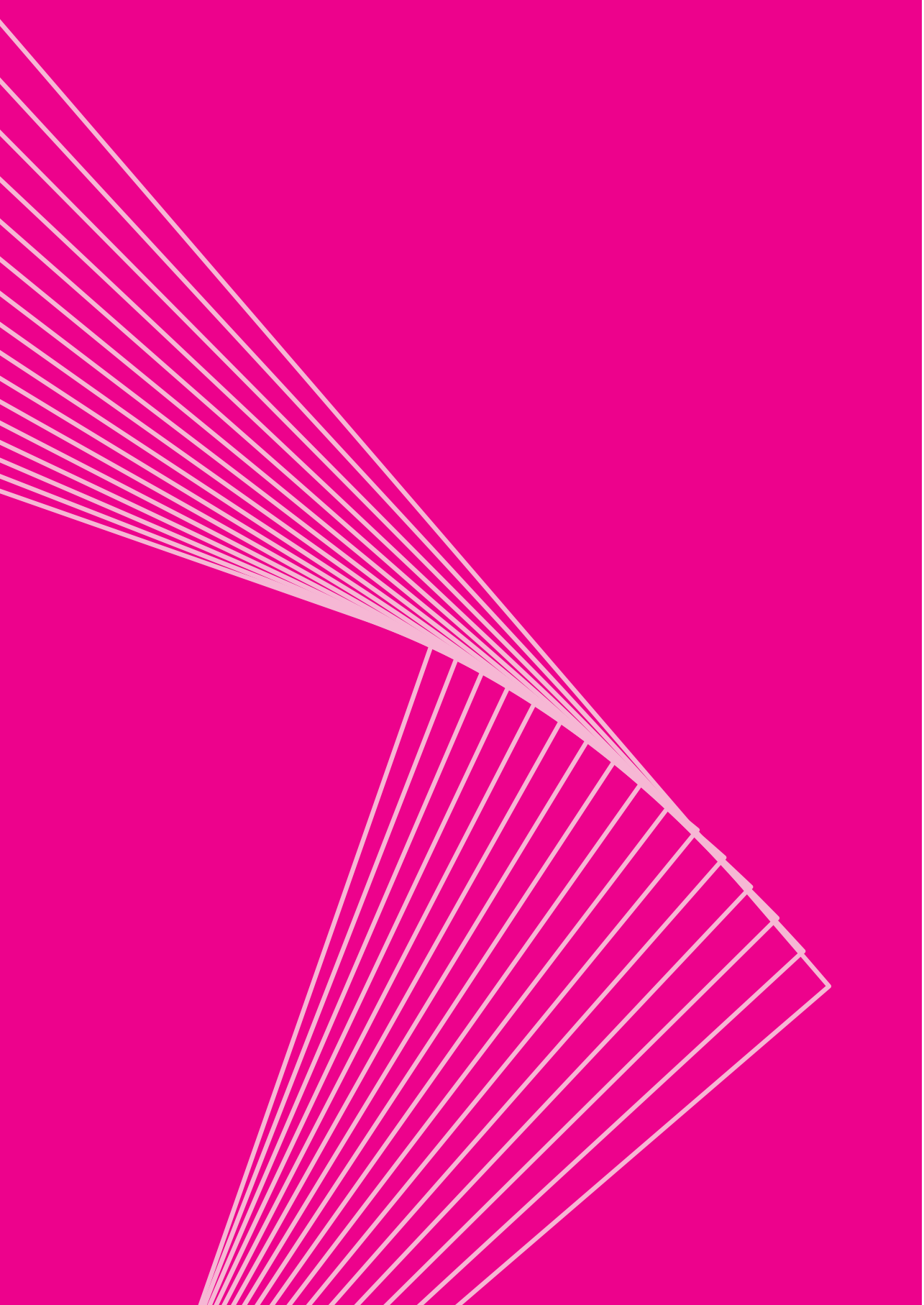
Veel hulpverleners missen de kennis, de vaardigheden of het vertrouwen om deze problemen in een vroeg stadium te herkennen, diagnosticeren en behandelen. Met dit boek hoop ik een bijdrage te leveren om dit te veranderen. Het biedt een overzicht van wetenschappelijk onderzoek, best practices en ervaringsverhalen rond vroege interventie. Die vormen de basis voor praktische handvatten waarmee professionals die met jongeren werken morgen aan de slag kunnen. Die handvatten zijn nadrukkelijk niet bedoeld als protocol, maar als een indruk van hoe het anders en beter kan. De kennis en ervaring die – met vallen en opstaan – is opgedaan binnen HYPE is te waardevol om niet te delen.

We richten ons in dit boek specifiek op de borderline-persoonlijkheidsstoornis (BPS) omdat er steeds meer aanwijzingen zijn dat de kenmerken van BPS de kern van persoonlijkheidsproblemen en misschien wel van psychopathologie in het algemeen (als een P-factor) weergeven.² We gebruiken de termen 'BPS' en de bredere definitie 'persoonlijkheidsproblemen' door elkaar, omdat we verder willen kijken dan de classificatie in de DSM-5.³

De jongeren om wie het gaat spelen een belangrijke rol in dit boek. In de aanloop van dit boek deelden zij hun verhalen. Soms waren hun ervaringen met hulpverlening positief, soms ook negatief. Deze verhalen weerspiegelen ervaringen waaruit wij belangrijke lessen kunnen trekken in wat werkt en in hoe het beter kan. We beginnen de meeste hoofdstukken met een sectie 'Jongeren over ...'. Daarin geven we het woord aan jongeren die de behandeling bij HYPE hebben doorlopen en nu in het HYPE-platform het behandelteam en wetenschap-

pelijk onderzoekers adviseren. In het laatste hoofdstuk maken we kennis met Tara, die de diagnostiek en behandeling bij HYPE heeft doorlopen en afgerond. Samen kijken Tara en ik terug op onze samenwerking, in een periode waarin veel dingen in haar leven – zoals ze het zelf zegt – ‘180 graden zijn gedraaid’.

In dit boek vermijden we zo veel mogelijk termen als ‘patiënt’ en ‘cliënt’. ‘Patiënt’ is voor veel jongeren beladen en wordt geassocieerd met ziekte. ‘Cliënt’ impliceert een keuzevrijheid die er vaak niet is: jongeren zijn in hun lange zoektocht naar passende hulp op cruciale momenten afhankelijk van de keuzes en kennis van (zorg)professionals. Binnen HYPE zeggen we gewoon ‘jongeren’, aanzien – in alle diversiteit in zorgen, problemen, persoonlijkheidseigenschappen, kracht, functioneren en context – dit is wat ze gemeen hebben: ze zijn jong.

01

HYPE EN HET NUT VAN VROEGE INTERVENTIE BIJ PERSOONLIJKHEIDSPROBLEMEN

Jongeren met persoonlijkheidsproblemen ervaren vaak intense emoties en relationele moeilijkheden, wat kan leiden tot impulsief of destructief gedrag. HYPE richt zich op vroege, passende hulp om deze jongeren te ondersteunen in hun ontwikkeling en maatschappelijke participatie. In dit hoofdstuk gaan we in op de rationale van HYPE.

1.1 SNEL INGRIJPEN

De adolescentie en de jongvolwassenheid zijn belangrijke en vormende perioden in iemands leven. In deze periode, zo tussen het twaalfde tot het 25e jaar,^{4,5} vormen jongeren hun identiteit en groeien zij toe naar meer zelfstandigheid. Ze breiden hun sociale netwerk uit, kiezen studies en beroepen en gaan intieme relaties aan. Meer dan andere leeftijdsfases kenmerken de adolescentie en de jongvolwassenheid zich door een groot aantal relatief complexe biologische, psychologische en sociale ontwikkelingstaken.⁶

In de adolescentie en jongvolwassenheid wordt een basis gelegd waarop iemand de rest van het leven zal voortbouwen. Dat maakt het ook tot een kwetsbare periode. Psychische problemen kunnen de toch al complexe ontwikkelings-

processen verstoren, waardoor het iemand niet goed lukt de vaardigheden te ontwikkelen die nodig zijn om later zelfstandig mee te doen in de maatschappij. Jongeren kunnen bijvoorbeeld onvoldoende toekomen aan het ontwikkelen van een gevoel van wie ze zijn (identiteit), zelfstandigheid, zelfvertrouwen of vaardigheden in het omgaan met anderen of met heftige emoties. Deze impact kan tot vele jaren en zelfs decennia later van invloed zijn. Juist omdat de periode van de adolescentie en jongvolwassenheid zo vormend is, hebben psychische klachten in deze fase impact op alle gebieden van het functioneren.

Het is daarom belangrijk om in een vroeg stadium te herkennen wanneer het niet goed gaat met een jongere en deze moeite heeft om bepaalde ontwikkelingsstaken in te vullen. Als problemen op tijd herkend worden, kan er sneller passende hulp geboden worden, zodat een jongere de ontwikkeling naar volwassenheid weer zo snel en goed mogelijk kan oppakken.⁷ Dit geldt ook specifiek voor persoonlijkheidsproblemen, zoals de borderline-persoonlijkheidsstoornis (BPS). We weten dat deze problemen voorspellend zijn voor allerlei psychische klachten en problemen in het functioneren. Daarom geldt: hoe eerder iemand passende hulp krijgt bij persoonlijkheidsproblemen, hoe beter. Hierbij is het doel dat jongeren niet alleen profiteren door een afname van klachten, maar ook dat ze op psychosociaal vlak beter gaan functioneren. Vroege interventie bij persoonlijkheidsproblemen kan niet alleen de ontwikkeling van een individuele jongere bevorderen, maar ook maatschappelijke kosten beperken. Europese registerstudies laten zien dat de maatschappelijke kosten voor mensen met BPS jaarlijks oplopen tot 40.000 euro per cliënt, vooral ten gevolge van verminderde arbeidsproductiviteit.⁸ Eerder ingrijpen om het psychosociaal functioneren te versterken kan uitval van school of werk voorkomen.

HYPE staat voor *Helping Young People Early* en is een vroege interventie voor jongeren met persoonlijkheidsproblemen, in het bijzonder BPS. Het biedt vroeg in het beloop van de persoonlijkheidsproblemen passende behandeling door kortdurend, intensief en vooral samen mét de jongere en de belangrijke mensen om de jongere heen na te denken over wat deze nodig heeft. Het doel van de behandeling is om het leven te kunnen leiden dat voor de jongere de moeite waard is. HYPE kijkt voorbij de classificatie en heeft aandacht voor eventuele vooroordelen en angsten die er rond de classificatie spelen. De basis van HYPE in de cognitieve analytische therapie (CAT) brengt persoonlijkheidsproblemen terug tot de kern: problemen in het omgaan met emoties en met relaties.

Op dit moment zijn er in Nederland twee programma's voor vroege interventie voor persoonlijkheidsproblemen: *MBT-early*, gebaseerd op *mentalization-based treatment*,⁹ en *Helping Young People Early* (HYPE),¹⁰ gebaseerd op cognitieve analytische therapie (CAT). Deze vroege-interventieprogramma's zijn beide gebaseerd op evidencebased psychotherapeutische behandelkaders voor persoonlijkheids-